

HERKENNEN & BESPREKEN VAN RACISME IN DE KLAS

► Oefeningen

nederland wordt beter.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
1. Activiteiten voor het primair onderwijs (bovenbouw)	5
1.1 Maak zelf een protestbord	5
1.2 Privilege portretten	6
1.3 Heldenspel	8
1.4 Speurtocht: verhalen van en voor iedereen	10
1.5 Sorry leren zeggen	11
1.6 Mini Expotour op school	12
2. Activiteiten voor het Voortgezet Onderwijs	14
2.1 Kijk naar je voordelen (privileges)	14
2.2 Fout gemaakt. Wat nu?	17
2.3 Fouten toegeven	17
2.4 Zelf-reflectie	18
2.5 De racisme ijsberg	19
2.6 Karen en Kallie: luisteren en leren	20
2.7 Intersectionaliteit: een voorbeeld	22
2.8 De hollaback! 5 Ds - Bijstander Interventie Training	24
3. Activiteiten voor docenten	25
3.1 Veranderingen thuis	25
3.2 Veranderingen in je gemeenschap	26
3.3 Veranderingen in de wereld	27

OEFENINGEN

INLEIDING

Deze oefeningen horen bij de Docentenhandreiking herkennen & bespreken van racisme in de klas van Nederland Wordt Beter voor het primair en voortgezet onderwijs. Deze oefeningen kunnen helpen met de docentenhandreiking verder in de praktijk te brengen. Waar nodig kun je de oefeningen aanpassen zodat ze aansluiten bij jouw klas of situatie.

De oefeningen en opdrachten uit dit werkboek zijn grotendeels gebaseerd op Kamau Bell & Schatzm (2022).

DIT WERKBOEK BESTAAT UIT DRIE ONDERDELEN:

- ▶ Activiteiten voor het primair onderwijs (bovenbouw)
- ▶ Activiteiten voor het voortgezet onderwijs
- ▶ Activiteiten voor docenten

Illustratie: Menah Wellen

“De inhoud van het onderwijs moet gedekoloniseerd worden, het begint al bij de grote werken over de wordingsgeschiedenis van Nederland. Al die verhalen gaan over wat de Gouden Eeuw Nederland opleverde, de strijd tegen het water, de onafhankelijkheidsstrijd tegen Spanje, maar het kolonialisme en de slavenhandel spelen geen rol.”

—
Emeritus hoogleraar
Gloria Wekker
—

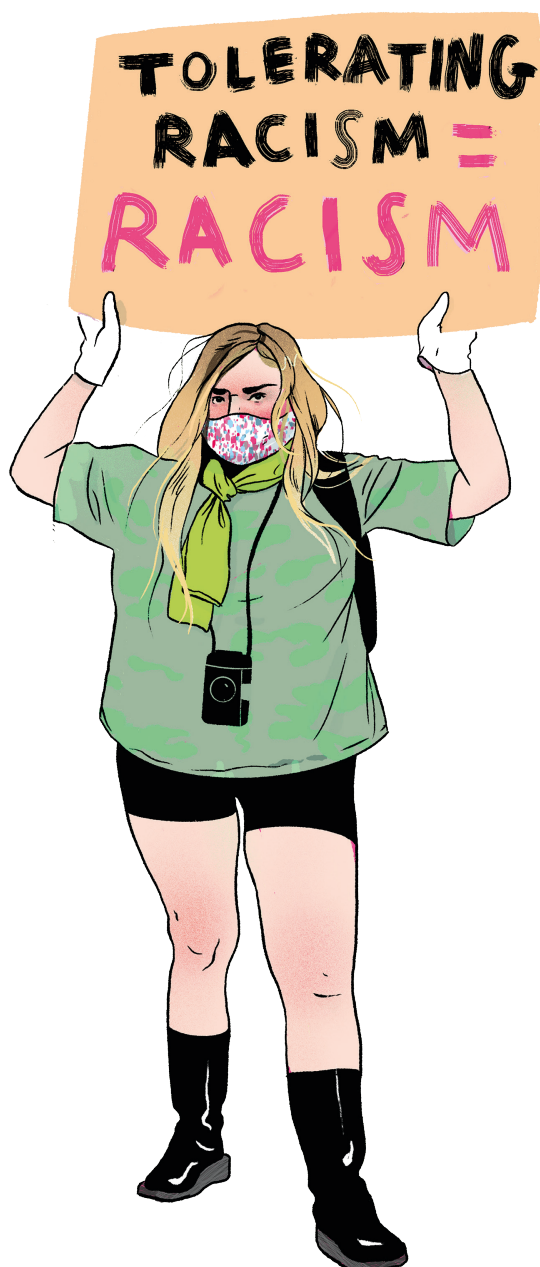
PRIMAIR ONDERWIJS

1. ACTIVITEITEN VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS (BOVENBOUW)

1.1 MAAK ZELF EEN PROTESTBORD

Iets wat je op school en thuis kunt doen is een poster of protestbord ophangen op een zichtbare plek, zo laat je zien achter welke (politieke) standpunten je staat.

Afhankelijk van waar je woont en wie je bent, lijkt dit misschien geen groot ding. Maar zelfs een kleine poster waar **STOP RACISME** op staat, is onderdeel van antiracistisch werk. Het kan riskant zijn om openlijk achter een bepaalde zaak of standpunt te staan. In sommige buurten kan een poster je zelfs tot doelwit maken. We vragen je om toch moedig en open te zijn. Laat de buurt zien welke kant je kiest.

Illustratie: Menah Wellen

STAP 1: MATERIAAL VOOR JE BORD

- ▶ Karton – zo geef je een oude kartonnen doos een nieuwe bestemming.
- ▶ Dik papier – heb je misschien nog iets liggen van een knutselproject?
- ▶ Ander papier – alles werkt: gestreept, gekleurd of gebruikt.

STAP 2: BEDENK WAT JE GAAT SCHRIJVEN

- ▶ Houd je boodschap kort en simpel.
- ▶ Zet er een hashtag of QR code bij zodat geïnteresseerden meer informatie kunnen vinden.
- ▶ Besluiteloos? Online kan je inspiratie opdoen. Je vindt er allerlei voorbeelden van creatieve protestborden.

STAP 3: HET BORD MAKEN

- ▶ Maak je letters groot en opvallend, zodat het bord leesbaar is en van ver opvalt.
- ▶ Gebruik dus dikke stiften, wasco, of verf.
- ▶ Het kan leuk zijn om je bord te versieren, bijvoorbeeld met glitter of stickers.
- ▶ Heb je kinderen? Maak er een familieproject van. Laat de kinderen die het kunnen de woorden opschrijven. Maar tekenen of versieren kan natuurlijk ook.

STAP 4: OPHANGEN

- ▶ Bepaal hoe zichtbaar je bord moet zijn en waar het komt te hangen.
- ▶ Denk aan bescherming tegen regen en wind als de ophangplek buiten is. Plak er bijvoorbeeld doorzichtig plastic overheen.
- ▶ Woon je ergens waar het bord misschien weggehaald of vernield kan worden? Zorg er dan voor dat het moeilijk is om bij of aan je bord te komen.

1.2 PRIVILEGE-PORTRETTE

Privilege-portret

Voor deze opdracht maak je een kunstwerk over dingen die iemand verder helpen in het leven. Die noemen we soms 'privileges', maar in deze opdracht mag je ze zien als steuntjes in de rug of hulpmiddelen. Je hoeft niets te tekenen dat te privé voelt. Je mag het ook over een verzonnen persoon doen. Alles is goed.

Wat zijn 'steuntjes' of 'voordelen'?

Sommige dingen maken het leven gemakkelijker. Voorbeelden kunnen zijn: goede gezondheid, een fijne plek om te wonen, behulpzame vrienden, of makkelijk leren op school. Iedereen heeft andere steuntjes, en iedereen mist soms dingen die zouden helpen.

Opdracht

GEbruik DE SCHILDERIJLIJST ONDERAAN OM EEN VAN DE VOLGENDE PRIVILEGE-PORTRETTE TE MAKEN:

- ▶ Teken jezelf en voeg plaatjes, vormen of symbolen toe van dingen die jou helpen in je leven.
- ▶ Maak een kunstwerk dat 'steuntjes' of 'voordelen' verbeeldt.
- ▶ Teken een verzonnen persoon en maak zijn/haar/hun privilege portret.

HOE MAAK JE JE PORTRET?

- ▶ Kies 4–8 steuntjes die iemand kan hebben. Je mag zelf bepalen of ze bij jou passen of bij een verzonnen persoon.
- ▶ Bedenk bij elk steuntje een vorm, kleur, patroon of symbool.
- ▶ Gebruik de schilderijlijst op de volgende pagina om de vormen samen te brengen in één tekening of kunstwerk. Het resultaat mag lijken op een persoon, maar dat hoeft niet.
- ▶ Je hoeft nooit aan iemand te vertellen wat jouw symbolen betekenen. Ze zijn van jou.

Werkblad – privilege portret

Kies zelf wat je tekent: jezelf, een verzonnen persoon, of alleen symbolen.

Stap 1: Kies steuntjes/voordelen

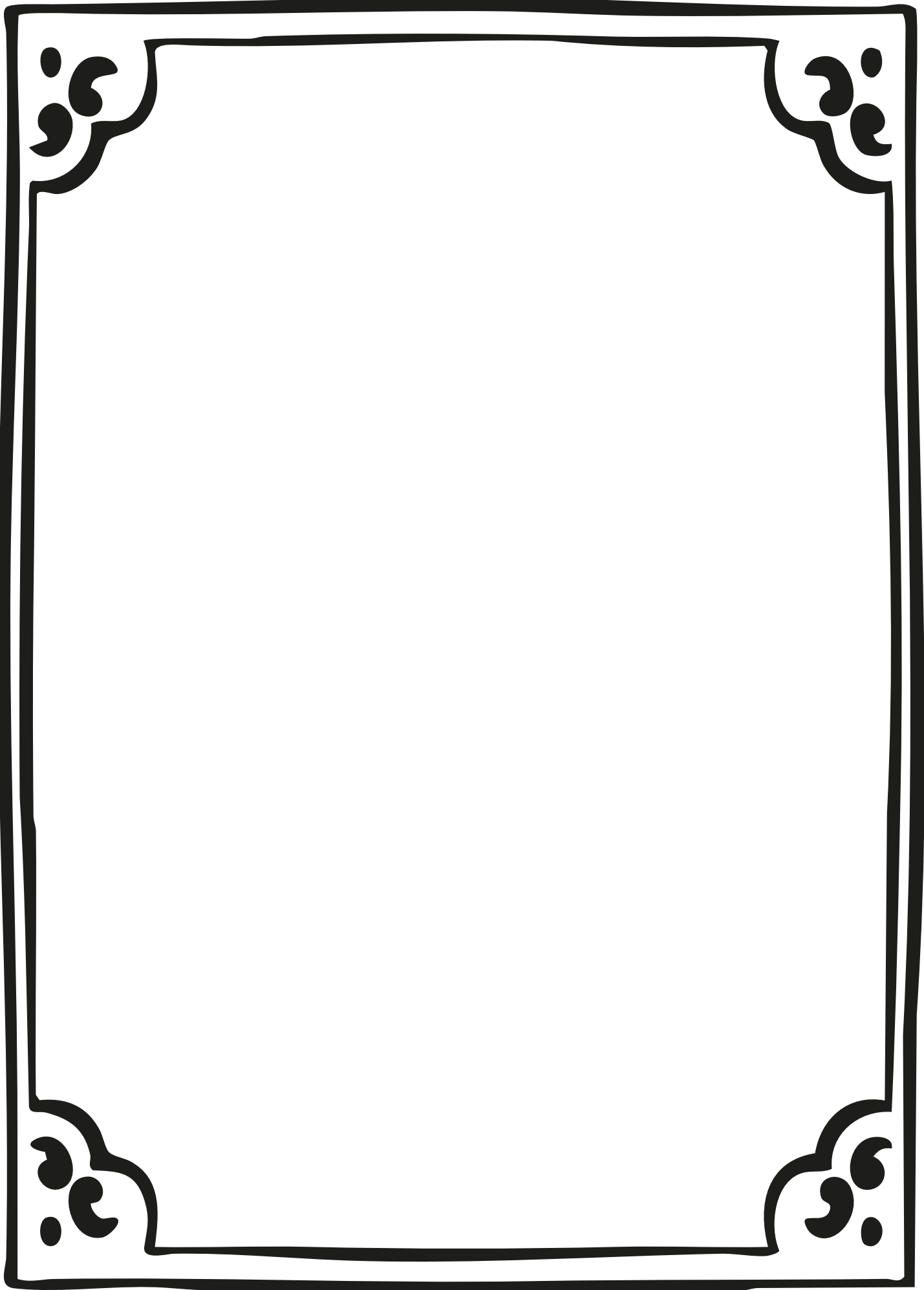
Schrijf of teken hier 4 – 8 dingen die iemand kunnen helpen in het leven:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

Stap 2: Bedenk symbolen

Teken kleine symbolen, kleuren of vormen die bij elk steuntje passen:

- Symbool 1: _____
- Symbool 2: _____
- Symbool 3: _____
- Symbool 4: _____
- Symbool 5: _____
- Symbool 6: _____
- Symbool 7: _____
- Symbool 8: _____

1.3 HELDENSPEL

Instructie

Hieronder vind je acht afbeeldingen en acht omschrijvingen van individuen die ons hebben laten zien hoe solidariteit eruit kan zien.

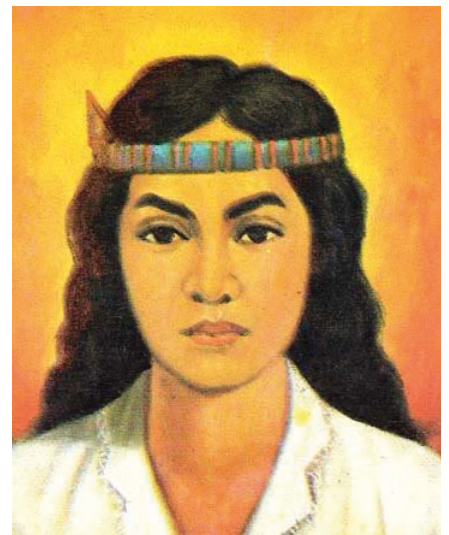
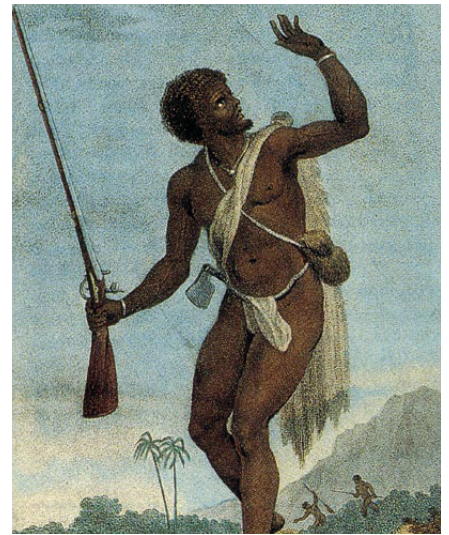
INSTRUCTIE:

- ▶ Match de persoon met de juiste omschrijving en leer meer over een aantal historische helden.
- ▶ Nadat je alle afbeeldingen hebt gematcht kun je de personen online opzoeken. Bespreek in de klas welke je goed hebt geraden.
- ▶ Schrijf twee dingen op die je tijdens het googlen nog meer hebt geleerd over een held die niet in de omschrijving staan.

1. **Adèle Rigaud** woonde op Curaçao en vond het oneerlijk dat alleen mannen mochten stemmen. Adèle begon een vrouwengroep binnen haar politieke partij. Samen met andere vrouwen haalde ze in vier dagen meer dan 1.000 handtekeningen op voor vrouwenkiesrecht. Dankzij haar inzet kregen vrouwen in 1948 eindelijk stemrecht op Curaçao. Later werd zij de eerste vrouw die een belangrijke leidersrol kreeg in haar partij. Adèle liet zien dat vrouwen kunnen én mogen meedoen in de politiek.
2. **Janey Tetary** kwam als jonge vrouw vanuit India naar Suriname. Ze dacht dat ze daar een goed leven zou krijgen, maar de werkomstandigheden op de plantage waren heel slecht. Janey hielp bij een opstand tegen deze slechte omstandigheden. Ze zorgde voor andere vrouwen, ontfermde zich over een weeskind en durfde op te komen tegen de plantagebaas. Het leger werd ingezet en Janey werd vermoord. Zij is vereeuwigd met een standbeeld in Suriname, als voorbeeld van moed.
3. **Anton de Kom** groeide op in Suriname. Hij wilde weten waarom er zoveel onrecht was in de wereld. In Nederland werd hij actief in een groep die opkwam voor vrijheid en rechtvaardigheid. Anton schreef het beroemde boek *Wij slaven van Suriname*, waarin hij de geschiedenis van slavernij belicht vanuit het perspectief van tot slaaf gemaakte mensen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging hij bij het verzet. De nazis pakten hem op en Anton overleed in een concentratiekamp. Hij blijft een symbool van moed, kennis en vrijheid.
4. **Tula** hoorde op Curaçao over de succesvolle vrijheidstrijd in andere landen. Hij vond dat ook hij en zijn mensen vrij moesten kunnen zijn. Op 17 augustus 1795 begon Tula met zo'n 50 aanhangers een staking. Steeds meer mensen sloten zich aan bij wat - met zo'n 2000 stakers - de grootste opstand in de slavernijgeschiedenis van Curaçao werd. Tula vroeg

de gouverneur om vrijheid en rechtvaardigheid, maar werd verraden en op gruwelijke wijze vermoord. Zijn woorden en daden leven voort. Tula werd in de 21e eeuw erkend als nationale held van Curaçao en staat symbool voor de strijd om vrijheid.

5. **Martha Christina Tiahahu** was net 17 jaar toen ze al streed tegen het Nederlandse leger in Indonesië. Martha deed mee aan een opstand en vocht mee aan de zijde van haar vader. Na hun gevangenneming werd haar vader geëxecuteerd. Martha werd opgesloten op een schip en weigerde eten en medicijnen. Ze overleed op zee. In Indonesië wordt ze geëerd als nationale heldin. Haar standbeeld staat in haar geboortedorp en in de stad Ambon.
6. **Elisabeth 'Betty' Bergen** groeide op in Suriname en verhuisde naar Nederland. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hielp ze Joodse mensen die moesten onderduiken. In haar huis maakte ze een geheime schuilplek. Elisabeth werd verraden, opgepakt en naar meerdere kampen gestuurd. Ze overleefde, maar vijf mensen die ze had willen redden niet. Na de oorlog vertelde haar nicht haar verhaal in het boek *Tante Betty*. Elisabeth wordt herinnerd als een moedige vrouw die anderen hielp, zelfs toen het gevaarlijk werd.
7. **Albert Leonard Wittenberg** kwam uit Suriname en woonde met zijn gezin in Amsterdam. In de oorlog hielp hij mensen die werden opgejaagd door de nazis. Albert zorgde voor een Joodse baby en werkte in het verzet. Hij werd gevangen genomen en overleed kort voor de bevrijding met honderden anderen bij een brand in een graansilo. In Amsterdam is een plein naar Albert vernoemd. Daar staat ook een monument voor alle buurtbewoners die niet terugkwamen uit de oorlog.
8. **Boni** werd tot slaaf gemaakt, maar wist te ontsnappen. In het binnenland van Suriname leefde hij met andere mensen die ook gevlucht waren. Ze bouwden hun eigen dorpen en kwamen in verzet tegen slavernij. Boni bevrijdde anderen en was een slimme leider. Hij maakte forten diep in het bos, waar het leger hem niet makkelijk kon vinden. Uiteindelijk werd Boni verraden en gedood. In 2024 werd er een musical over zijn leven gemaakt, die laat zien hoe belangrijk en inspirerend zijn strijd nog steeds is.

1.4 SPEURTOCHT: VERHALEN VAN EN VOOR IEDEREEN

Opdracht:

Ga op zoek naar boeken, filmpjes, muziek of andere media waarin mensen centraal staan die je meestal niet in het nieuws of in verhalen tegenkomt. Het mag iets zijn dat je al kent, maar probeer ook iets nieuws te vinden in de bibliotheek of op internet. Schrijf de titels op van wat je vindt en vertel erover in de klas.

Doel van deze speurtocht:

Leren kijken met andere ogen. Ontdekken wie er allemaal verhalen te vertellen hebben. Jijzelf ook!

Ga op zoek naar:

BOEKEN EN VERHALEN

- ▶ Een boek met een Zwart hoofdpersonage dat niet over slavernij gaat
- ▶ Een boek geschreven door een schrijver met een migratieachtergrond
- ▶ Een stripboek of kinderboek over iemand met een beperking
- ▶ Een boek waarin een meisje of vrouw de held is
- ▶ Een boek over iemand die opgroeit in een ander land dan jij

MUZIEK

- ▶ Een lied in een andere taal dan Nederlands of Engels, het liefste geen Europese taal
- ▶ Een nummer gemaakt door een vrouw die rapt, zingt of produceert
- ▶ Een lied dat je raakt, wat je niet verstaat
- ▶ Een artiest die zingt over diens identiteit en afkomst

NIEUWS EN SOCIALE MEDIA

- ▶ Een bekend YouTube-kanaal van iemand met een migratieachtergrond
- ▶ Een bekend Instagram-account van een activist die opkomt voor mensenrechten
- ▶ Een positief artikel of filmpje over een land waarover je weinig hoort
- ▶ Een podcast over racisme, feminisme of gelijke kansen

FILMS EN SERIES

- ▶ Een film waarin twee meiden of vrouwen met elkaar praten over iets anders dan jongens of mannen (aka de Bechdel-test)
- ▶ Een film waarin Zwarte mensen of mensen van kleur niet (alleen) slachtoffer zijn
- ▶ Een korte video of film over iemand met een ander geloof dan jij
- ▶ Een film of aflevering van een serie waarin een jongen huult of bang mag zijn
- ▶ Een film over een land waar jij nog nooit bent geweest

1.5 SORRY LEREN ZEGGEN

Waarom is 'sorry' zeggen belangrijk?

Iedereen maakt weleens een fout. Soms doen we iemand pijn of wordt een ander verdrietig door wat we doen of zeggen. Dan helpt het om sorry te zeggen, zodat de ander weet dat je het niet zo bedoelde en dat je het goed wil maken.

Stap 1: Wat is een goede sorry?

Oefen met de leerlingen met korte voorbeelden, bijvoorbeeld: 'Sorry, ik pakte je teken spullen zonder het te vragen. Ik zal het voortaan eerst vragen'.

EEN GOEDE SORRY BESTAAT UIT DRIE ELEMENTEN:

- 1. Zeg wat er gebeurde**
Ik duwde je om tijdens het spel...
- 2. Zeg dat het je spijt**
... en dat spijt me.
- 3. Zeg wat je de volgende keer anders doet**
Volgende keer vraag ik het gewoon of ik erlangs mag.

Stap 2: Oefenen met een klein verhaaltje

Bedenk een kort scenario als voorbeeld en stel daarbij vragen aan de leerlingen om te oefenen.

Bijvoorbeeld:

Samuel pakte per ongeluk de bal van Zara af. Zara werd boos en verdrietig. Samuel wist niet goed wat hij moest doen.

VRAAG KINDEREN:

- ▶ Wat zou Samuel kunnen zeggen?
- ▶ Hoe zou Zara zich dan voelen?

Stap 3: Zelf oefenen — Denk terug aan een moment

Laat de kinderen nadenken over een moment waarop zij iets deden waardoor iemand anders misschien boos, verdrietig of teleurgesteld was.

Laat hen daarna drie makkelijke vragen beantwoorden (mondeling of op papier).

VOORBEELD VRAGEN:

- 1. Wat gebeurde er precies?**
Bijvoorbeeld: Ik zei iets stoms. Ik duwde iemand per ongeluk. Ik luisterde niet.
- 2. Heb je toen sorry gezegd?**
- Ja → Hoe zei je het?
- Nee → Waarom niet?*
- 3. Als je er nu opnieuw over nadenkt: wat zou je anders doen?**
Bijvoorbeeld: Rustiger blijven. Eerst vragen. Beter luisteren. Mijn handen thuis houden.

Stap 4: Een oefenrondje 'goede sorry'

IN TWEETALLEN OEFENEN DE KINDEREN DOOR OM DE BEURT:

- ▶ iets na te spelen (bijvoorbeeld: Ik pakte je potlood zonder het te vragen).
- ▶ een goede sorry te zeggen met de drie stappen.

OPTIONELE TOEVOEGINGEN VOOR JONGERE KINDEREN:

Sorry-zinnenkaartjes

Maak kaartjes met zinnen als:

Het spijt me dat...Het was niet mijn bedoeling om...Volgende keer zal ik...

Je leerlingen kunnen een kaartje kiezen dat ze helpt bij het formuleren van 'goede sorry's'.

1.6. MINI EXPOTOUR OP SCHOOL

In deze opdracht organiseer je met de leerlingen een mini expotour op school en zorg je voor meer bewustzijn door middel van objecten en verhalen. Deze opdracht is geschikt voor zowel po middenbouw/bovenbouw als vo leerlingen. Je hebt niet veel nodig voor deze opdracht, een aantal items, een korte voorbereiding en een lesuur. Maak er een verhaal van en neem je leerlingen mee op een reis via de items.

Opdracht:

STAP 1: KIES 10 ITEMS

De docent kiest 10 items die te maken hebben met de onderwerpen het slavernijverleden, koloniaal verleden en anti-zwartracisme. De items kunnen een combinatie zijn van fysieke items en posters (A3/A2 formaat) of afbeeldingen. Deze items worden in de klas en door de school heen getoond of opgehangen. Zie als voorbeeld de items op de volgende pagina.

Denk aan een Zwarte pop (de geschiedenis omheen), een poster van de BLM-demonstratie op de dam (link met institutioneel racisme en de moord op George Floyd), een boek van een Zwarte schrijver (Anton de Kom en zijn strijd en dood), een iPhone (grondstoffen uit Congo, kinderarbeid), een afbeelding van een grachtenpand (gebouwd met bloedgeld uit de slavernij en kolonialisme), een pak suiker, koffie, thee of andere specerijen (slavernij en kolonialisme, zie lespakket Nederlands Slavernij & Racisme van Nederland Wordt Beter), een inclusief kinderboek of een foto van de gouden koets.

STAP 2: OPDRACHT MINI EXPOSITIE + VRAGEN

De docent gaat met de leerlingen langs deze mini expositie. Daarbij geeft de docent een paar algemene vragen mee om te beantwoorden zoals: wat zie je, wat denk je dat het is, wat kun je er mee, wat denk je dat het betekent voor anderen etc. Het is belangrijk dat de leerlingen niet beïnvloed worden en zonder voorkennis kunnen kijken naar wat zij zien.

Als de leerlingen ouder zijn, kunnen de leerlingen als opdracht per item de vragen schriftelijk beantwoorden. Dat koppelen de leerlingen daarna plenair terug in de klas.

STAP 3: UITLEG CONTEXT

Als de leerlingen de opdracht af hebben, geeft de docent klassikaal meer informatie en context over de verschillende items. Dit kan ook door middel van een (PowerPoint) presentatie in de klas.

VOORBEELDEN:

- ▶ **Een Zwarte pop:** vroeger waren er (bijna) geen Zwarte poppen te verkrijgen. Zwarte kinderen moesten met witte poppen spelen, met als gevolg dat zij op witte mensen wilden lijken. Er zijn verschillende organisaties zoals Colored Goodies die ervoor hebben gezorgd dat hier nu veel meer aandacht voor is. Nu zijn er diverse poppen te krijgen waarin ieder kind zich kan herkennen. Bijvoorbeeld Barbie heeft ook zwarte poppen uitgebracht die niet stereotyperend zijn (al dragen het merendeel van de poppen nog steeds een onrealistisch schoonheidsideaal uit).
 - Extra vraag: Wat voor een pop/kunffel had je als kind? Vind je het goed dat er poppen zijn waar verschillende kinderen zich in kunnen herkennen?
- ▶ **BLM-demonstratie:** Op 1 juni 2020 vond in Amsterdam de grootste demonstratie tegen anti-zwart racisme in de Nederlandse geschiedenis plaats. Meer dan 15.000 mensen lieten hun stem horen tegen anti-zwart racisme naar aanleiding van de politiemoord op George Floyd in de VS. In de dagen en weken daarna gingen in alle provincies van Nederland meer dan 50.000 mensen de straat op. De protesten hadden twee doelen: 1. het aankaarten van institutioneel racisme en politiegeweld in Nederland en 2. een uiting van solidariteit met de strijd tegen institutioneel politiegeweld in de VS. Door de strijd te verbinden werd de internationale strijd tegen institutioneel racisme op de agenda gezet.
 - Extra vraag: Vind je het belangrijk dat mensen opstaan tegen onrecht?
- ▶ **Een pak suiker, thee, koffie of andere specerijen:** Het koloniale verleden heeft ook een spoor achtergelaten in onze keuken. De geschiedenis van specerijen, zoals suiker, peper, koffie en thee, is onlosmakelijk verbonden met het Nederlandse koloniale verleden, de trans-Atlantische slavenhandel en uitbuiting. Vanaf de 17e eeuw kwam het allemaal uit de Nederlandse koloniën. Handelaren wisten dat de handel in specerijen en andere producten veel geld opleverde en brachten die uit Azië, Afrika en Noord- en Zuid-Amerika naar Europa. Om winst te maken werd er mede in mensen gehandeld, deze tot slaaf gemaakte mensen werden gedwongen om met hun arbeid de productie en winst te verhogen.¹
 - Extra vraag: wat zeggen deze specerijen over ons verleden? Waar komt jouw lievelingsgerecht vandaan?

¹ <https://amsterdam.wereldmuseum.nl/nl/zien-en-doen/tentoonstellingen/onze-koloniale-erfenis/wat-kolonialisme>

Foto item: Isaac Owusu van foto protest dam: Luciano de Boterman

Foto pop Colourful Goodies: Luciano de Boterman

VOORTGEZET ONDERWIJS

2 ACTIVITEITEN VOOR HET VOORTGEZET ONDERWIJS

2.1 KIJK NAAR JE VOORDELEN (PRIVILEGES)

Ga met deze drie opdrachten aan de slag over vooroordelen (privileges).

1. Welke voordelen heb ik?

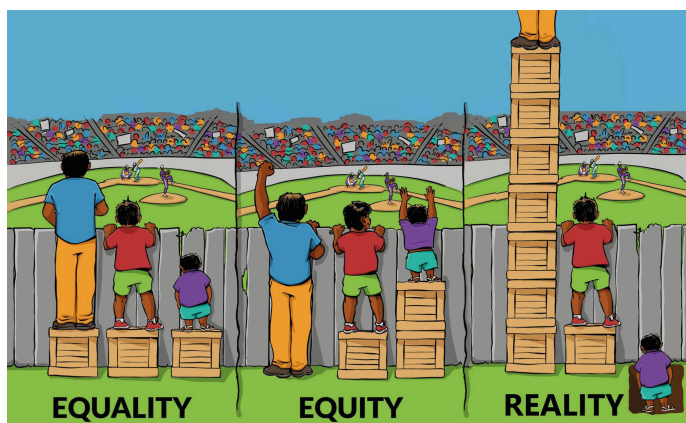
Lees de lijst op de volgende pagina en zet een vinkje bij ieder punt dat op jou van toepassing is. Bekijk daarna je lijst. Wat valt je op? Welke punten geven jou voordelen in het dagelijks leven? Hoe merk je dat? Wat levert het op? Zijn er dingen die meer voordeel opleveren dan andere? Door te checken welke persoonlijke voordelen je hebt, leer je bewust nadenken over je privileges - dingen in je leven die jou bevoordelen of bevoorrechten.

LET OP!

Als je deze vragenlijst klassikaal wil behandelen, zijn sommige vragen misschien minder geschikt vanwege leeftijdscategorie en sociale veiligheid. Deze vragen zijn vetgedrukt. Je kan ervoor kiezen om ze te verwijderen en eigen stellingen toe te voegen. Afhankelijk van de samenstelling van de groep kun je als docent inschatten welke privileges je wel of niet in de lijst kan opnemen.

Als je de privilege-oefening klassikaal hebt gedaan, praat dan na met je leerlingen. Wat is een privilege precies? Wanneer maakt het meer verschil in het dagelijks leven, als je jong bent of later? Kijk naar wat de oefening losmaakt bij de klas als groep, maar ook bij de leerlingen individueel.

Je kunt bij de bespreking in de klas onderstaande afbeelding gebruiken en/of deze (Engelstalige) video (<https://www.youtube.com/watch?v=4K5fbQ1-zps>) laten zien.

Illustratie: Interaction Institute for Social Change & Angus Maguire

Illustratie: Menah Wellen

“Mijn klas is een samenleving in het klein, een afspiegeling van de maatschappij. Ik vind het belangrijk dat iedere leerling zich elke les even gezien of gehoord voelt.”

– Meester Bart –

WELKE VOORDELEN HEB IK?

- ☐ Ik ben Wit
- ☐ Ik heb een lichte huidskleur
- ☐ Ik kom uit de sociaal-economische middenklasse
- ☐ Ik woon in een woonhuis
- ☐ Mijn familie en ik zijn grondbezitters
- ☐ Mijn ouders hebben een HBO of WO opleiding gedaan
- ☐ **Ik ben gemiddeld aantrekkelijk**
- ☐ Ik ben goed in toetsen en examens
- ☐ **Ik ben slank maar niet mager**
- ☐ Ik ben lang maar niet super-lang
- ☐ **Ik heb rondingen op de 'juiste' plaatsen**
- ☐ Ik ben horend
- ☐ Ik kan goed zien zonder bril
- ☐ Ik woon in een veilige buurt
- ☐ **Ik heb geen schulden**
- ☐ **Ik heb geen lichamelijke beperkingen**
- ☐ Ik heb vertrouwen in de politie
- ☐ **Ik ben heteroseksueel**
- ☐ **Ik ben duidelijk man of vrouw (cis-gender)**
- ☐ Ik heb de Nederlandse nationaliteit
- ☐ Ik kan 's avonds veilig alleen over straat
- ☐ Ik heb onderwijs gehad over (Nederlandse) culturele geschiedenis
- ☐ Ik heb veel geld geërfd/ik ga veel geld erven
- ☐ Ik heb een (bij)baan voor de lol – niet voor het geld
- ☐ **Ik ben tussen de 18 en 60 jaar oud**
- ☐ De hoofdpersonen in films en verhalen lijken vaak op mij
- ☐ **Ik ben neurotypisch (ik heb geen autisme, ADHD, enz.)**
- ☐ **Ik vrees niet dat ik bedreigd, lastiggevalen of geslagen word om mijn identiteit**
- ☐ Ik lees deze lijst in mijn thuistaal
- ☐ Ik ben een (cis-gender) man
- ☐ **Ik heb een ziektekostenverzekering**
- ☐ Ik heb vaste woonruimte
- ☐ **Ik heb betaald werk**
- ☐ **Ik ben getrouwd**
- ☐ Ik heb een Nederlands klinkende naam

- ☐ Ik heb lichtgekleurde ogen (blauw, groen, grijs)
- ☐ Ik heb blond haar
- ☐ **Ik heb een volle bos haar**
- ☐ **Ik heb een goed gebit zonder gaatjes en witte tanden**
- ☐ Ik ben atletisch/sportief
- ☐ **Ik kan mijn maandelijkse lasten te betalen**
- ☐ **Ik heb nooit in de gevangenis gezeten, mijn familie ook niet**
- ☐ Ik lach makkelijk
- ☐ **Ik heb geen geldzorgen**
- ☐ Ik heb vrienden in machtsposities
- ☐ **Ik begrijp hoe de aandelenmarkt werkt**
- ☐ Ik mag vaak beslissingen nemen
- ☐ **Bij mij thuis heeft iedereen een eigen kamer**
- ☐ **Ik ga op vakanties naar het buitenland**
- ☐ **Ik reis regelmatig per vliegtuig**
- ☐ Ik heb tijd voor hobby's
- ☐ **Ik maak me geen zorgen over medische kosten**
- ☐ **Kleding uit gangbare winkels past mij**
- ☐ Ik slaap 's nachts meestal genoeg
- ☐ Ik ben rechtshandig
- ☐ Mijn ouders leven nog
- ☐ Mijn ouders zijn getrouwd met elkaar
- ☐ Mijn ouders doen vaak aardig tegen mij
- ☐ Ik word regelmatig uitgenodigd op feestjes
- ☐ Ik/ons gezin heb/heeft een auto die het meestal doet
- ☐ Ik kom makkelijk ergens binnen
- ☐ Ik heb een zwemdiploma
- ☐ Ik begrijp memes
- ☐ Ik heb een goede WiFi aansluiting
- ☐ Ik kan makkelijk aan gezond eten komen
- ☐ **Ik hoor 's nachts meestal geen geluiden van geweld**
- ☐ **Iedereen in mijn familie heeft een geldig paspoort**
- ☐ Ik heb vrienden en familie met dezelfde waarden en levensovertuiging als ik
- ☐ Ik heb familieleden (ouders, broers en/of zussen) die in de buurt wonen
- ☐ ...

2. Wat kan ik zelf doen?

Je hebt je privileges erkend en (hopelijk) wat gevoelens hierover verwerkt. Je hebt nagedacht over jouw voordelen, invloed, en macht. En nu? Op de website van de Universiteit van Utrecht (Equity, Diversity & Inclusion - Universiteit Utrecht) staan verhalen en interviews over hoe anderen hun voordelen inzetten in dienst van gelijkheid, rechtvaardigheid en gemeenschap. Krijg je al inspiratie? Schrijf je ideeën op in het kader hieronder.

1. Klein beginnen

Mijn voordeel/privilege:

Geeft mij toegang tot:

Ik beloof dat ik:

De eerste stap is:

Ik ga:

2. Nu doe ik dit ook!

Mijn voordeel/privilege:

Geeft mij toegang tot:

Ik beloof dat ik:

De eerste stap is:

Ik ga:

3. Eng, maar ik probeer het...

Mijn voordeel/privilege:

Geeft mij toegang tot:

Ik beloof dat ik:

De eerste stap is:

Ik ga:

Als je de privilege-oefening klassikaal hebt gedaan, praat dan na met je leerlingen. Wat is een privilege precies? Wanneer maakt het meer verschil in het dagelijks leven, als je jong bent of later? Kijk naar wat de oefening losmaakt bij de klas als groep, maar ook bij de leerlingen individueel.

3. Delen in de groep

Werk in groepjes van drie tot vijf leerlingen.
Bespreek de volgende punten:

1. Gebruik je lijst van hierboven. Deel enkele van je privileges/voordelen met elkaar.
2. Bespreek dan samen:
 - Welke voordelen hebben jouw privileges? Waartoe geven ze toegang?
 - Ben je je door deze les meer bewust van die voordelen? Waarom wel of niet?
 - Hoe zou je jouw privileges kunnen inzetten voor anderen?
 - Brainstorm: hoe kun je elkaar helpen?

2.2 FOUT GEMAAKT. WAT NU?

Je kunt als docent deze oefening eerst zelf doen en later in de klas. Vraag je leerlingen om eerst ieder voor zich na te denken over een situatie waar ze achteraf twijfels of spijt over hadden. Laat ze vervolgens de vragen zelfstandig doornemen en eventueel in groepjes bespreken. Vraag na afloop vrijwilligers die hun verhaal met de klas willen delen. Let erop dat niemand zich gedwongen voelt! Denk samen na over alternatieven en andere manieren van aanpak.

Instructies: denk terug aan een situatie waarbij bleek dat jij het bij het verkeerde eind had. Misschien gaf je onjuist advies, had je een vooroordeel over iemand of rekende je iemand iets persoonlijk aan dat niet aan diegene lag.

BEANTWOORD DAN DE ONDERSTAANDE VRAGEN:

- ▶ Wat was er gebeurd?
- ▶ Heb je je verontschuldiging aangeboden? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?
- ▶ Met de wetenschap van nu, wat had je anders kunnen aanpakken?

Je kunt als docent deze oefening eerst zelf doen en later in de klas. Vraag je leerlingen om eerst ieder voor zich na te denken over een situatie die ze zelf hebben meegemaakt. Laat ze vervolgens de vragen zelfstandig doornemen en eventueel in groepjes bespreken. Vraag na afloop vrijwilligers die hun verhaal met de klas willen delen. Let erop dat niemand zich gedwongen voelt! Denk samen na over alternatieven en andere manieren van aanpak.

TIP!

Niet alleen excuses maken, maar ook excuses ontvangen kan lastig zijn. 'Het is oké' en 'Geeft niet' zijn veelgehoorde reacties, maar vaak geeft het natuurlijk wél. Deze reacties kunnen ten onrechte de indruk wekken dat de excuses eigenlijk niet nodig waren, of dat de situatie niet zo belangrijk was. Denk met je leerlingen na over hoe excuses ontvangen kunnen worden op een manier die bevestigend werkt. 'Dankjewel' zeggen bijvoorbeeld.

2.3 FOUTEN TOEGEVEN

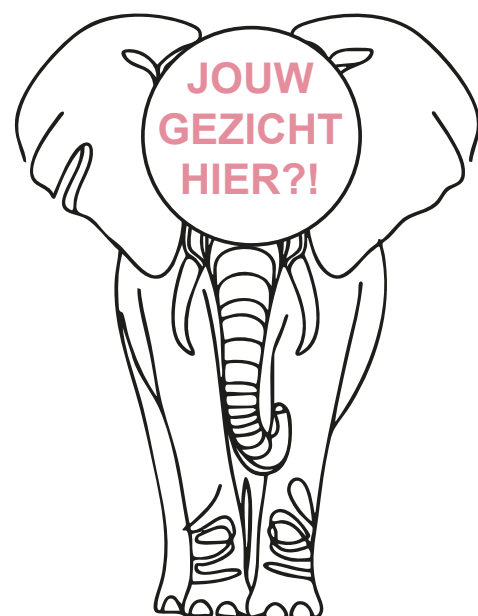
Iedereen maakt fouten. We kunnen iemand onbewust discrimineren of kwetsen. Wat doe jij als jij iemand hebt gekwetst? Schrijf hier 3 manieren op waarop jij het goed kan maken.¹

1.

2.

3.

4.

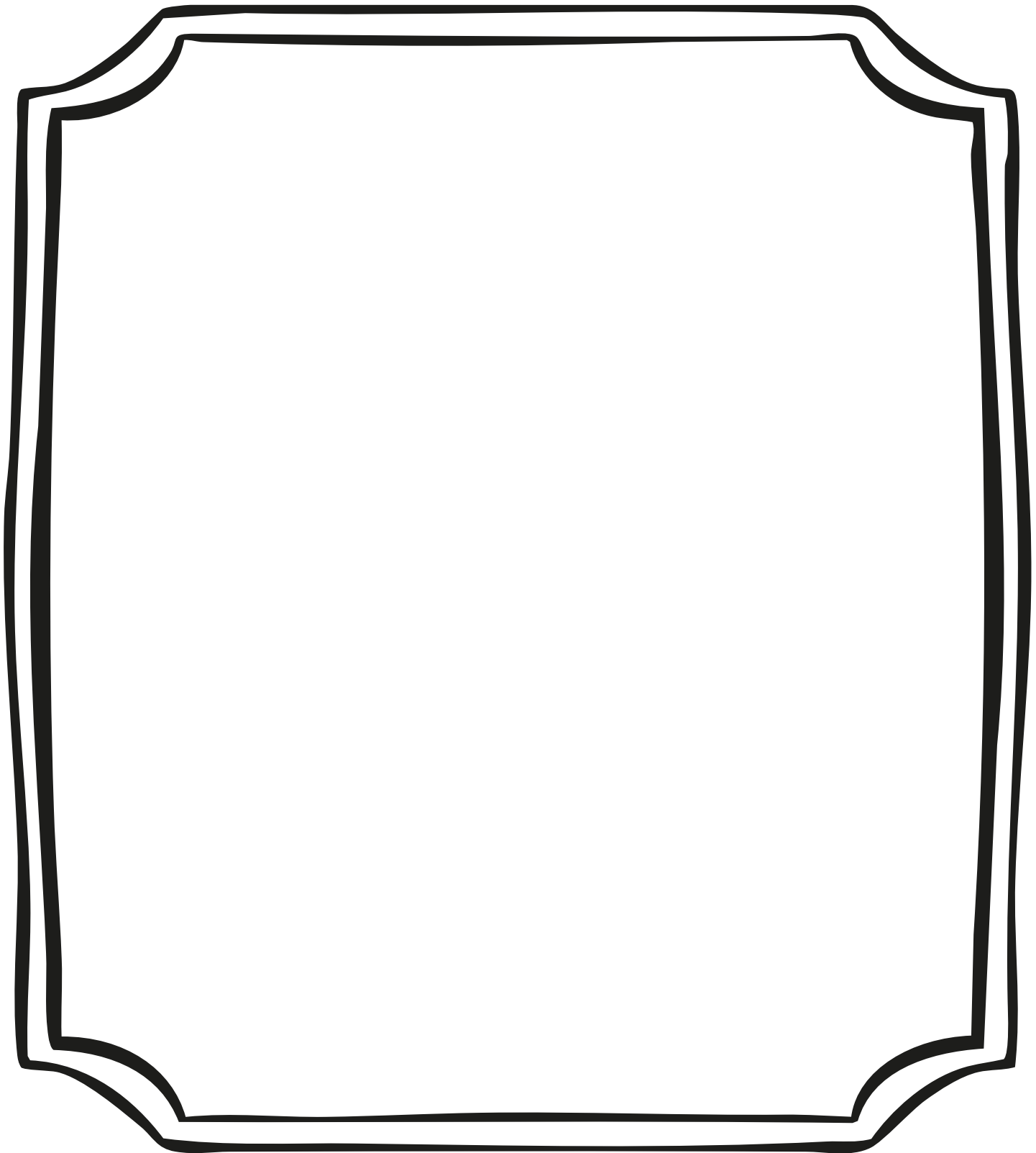
Hoe was het?
Was het moeilijk?
Heb je een dikkere huid gekregen?

2.4 ZELF-REFLECTIE

SPIEGELTJE, SPIEGELTJE...

Kijk eerst eens naar jezelf!

Instructies: Ga naar een spiegel. Ja, serieus! Sta op en loop naar een spiegel. Bekijk je spiegelbeeld eens goed. Wat zie je? Neem rustig de tijd.

- ▶ Wat valt je op als je naar jezelf kijkt?
- ▶ Hoe zie je jouw afkomst terug in je gezicht?
- ▶ Wat is er bijzonder/stralend/prachtig aan jou?
- ▶ Hoe beïnvloeden anderen jouw zelfbeeld?
- ▶ Wat zou je aan jezelf willen vertellen?

[illegible]

- ▶ Kom terug naar deze spiegel om je te herinneren waarom je dit werk doet.
- ▶ En waarom jij ertoe doet!

The diagram features a large iceberg floating in a dark grey sea against a light grey sky. The tip of the iceberg, which is small and white, is labeled 'Openlijk racismisme (sociaal onacceptabel)' in a black box. The much larger, submerged part of the iceberg, which is grey, is labeled 'Verborgene racismisme (sociaal geacceptabel)' in a white box.

Voorbeelden: Racistische grappen; Swastikas; Lynchpartijen; **Haatmisdrijf**; Racistische opmerkingen; Zwarte Piet; Politiegeweld; Etnisch profileren; Schoolnaar-gevangenis-pijlpijn; Arbeidsdiscriminatie; Doodstraf; 'All lives matter'; Whitewashing; Eurocentrisme; 'Ik zie geen kleur'; Woningdiscriminatie; Stagediscriminatie; Aanhouden en fouilleren; Gezondheidsongelijkheid; Prinsenvlaggen; Onderadvisering; Racistische grappen toelaten; Racisme ontkennen; 'Racisme was vroeger'; Wit als norm hanteren; **Meritocratie** mythe; 'Huidskleur' als kledingkleur; Tassencontrole; Sollicitatie-afwijzing; Paternalisme; Privilege ontkennen; Witte redder complex; 'Wat spreek je goed Nederlands'

31-05-2026 01:17

Opdracht de Racisme ijsberg:

STAP 1: KIJK SAMEN NAAR DE IJSBERG.

STAP 2: LEES DE VOORBEELDEN DIE EROUNDER STAAN. WELKE PASSEN WAAR?

- Welke voorbeelden kun je nog meer bedenken? Als je een voorbeeld niet kent kun je dit opzoeken.

STAP 3: PLAATS DE VOORBEELDEN OP DE JUISTE PLEK:

- A. Boven het water: dingen die overduidelijk en zichtbaar racistisch zijn.
- B. Net onder het oppervlak: minder zichtbaar, maar nog steeds racisme
- C. Diep onder het water: moeilijk op te merken, verborgen racisme.

STAP 4: PRAAT EROVER:

Wat valt je op als je naar het plaatje kijkt? Wat zou je willen veranderen? Waarom is net dat punt belangrijk? Wat kunnen we samen doen? Waar kunnen we verantwoordelijkheid nemen?

Voorbeelden

- **Boven het water:** wat je duidelijk ziet – openlijk racistisch
 - Mensen uitschelden vanwege hun huidskleur
 - Geweld tegen mensen omdat ze er anders uitzien
 - Verbieden dat iemand meedoet vanwege huidskleur
 - Het slavernijverleden
- **Net onder het oppervlak:** minder zichtbaar, maar nog steeds racistisch
 - Alleen Witte mensen als helden tonen in schoolboeken of films
 - Kinderen minder aandacht geven in de klas om hoe ze eruit zien
 - Witte mensen die boos worden als er over racisme wordt gepraat
 - Mensen uit andere culturen minder snel geloven of vertrouwen
- **Diep onder het water:** wat verborgen zit in systemen en gewoontes – racisme dat is ingebouwd in regels, gewoontes, verhalen, enz. Deze dingen zijn moeilijker te zien, maar zorgen er wel voor dat ongelijkheid blijft voortbestaan.
 - Regels en gewoontes die voordelen geven aan Witte mensen
 - Het uitgangspunt dat Wit-zijn 'normaal' is en de rest 'anders'
 - Minder werkgelegenheid voor mensen van Kleur met dezelfde kwaliteiten
 - Sommige kapsels of kleding als 'minder netjes' zien

Belangrijk: Racisme is niet alleen iets dat je hoort of ziet in nare woorden of daden. Het zit vaak ingebakken in gevestigde patronen en gewoontes waardoor, zelfs als niemand het expres doet, mensen oneerlijk worden behandeld. Daarom moeten we niet alleen kijken naar wat boven het water uitsteekt, maar ook naar wat er onder het oppervlak zit.

2.6 KAREN EN KALLIE: LUISTEREN EN LEREN

Uitleg

Als iemand iets vertelt over een oneerlijke ervaring of over ongelijkheid, is het belangrijk om echt te luisteren. Als iemand iets vertelt, en de ander reageert al snel vanuit zichzelf, staat deze persoon niet meer volledig open voor wat iemand écht te zeggen heeft. We hebben de keuze om te reageren zoals Karen (boos, verdedigen, niet luisteren, de ander niet geloven) of zoals Kallie (luisteren, vragen stellen, proberen te begrijpen).

In deze oefening gaan we in vier stappen aan de slag met actief luisteren en respectvol reageren.

STAP 1: AFBEELDING BEKIJKEN

Laat de klas de afbeelding van Karen en Kallie zien en praat erover. Kunnen de leerlingen zelf de verschillen benoemen? Leg eventueel zelf uit dat:

- ▶ Karen boos wordt en zichzelf verdedigt.
- ▶ Kallie geluisterd heeft en naar haar eigen positie kijkt.

STAP 2: BESPREKEN HOE RACISME BENOEMD KAN WORDEN

Lees en bespreek met elkaar hoe men ongelijkheid of racisme zou kunnen benoemen:

- ▶ In onze schoolboeken staan bijna geen verhalen over helden van kleur.
- ▶ Mijn ouders kregen geen huis in bepaalde wijken, omdat ze uit een ander land komen.
- ▶ Mijn naam wordt vaak verkeerd uitgesproken, ook na vaak uitleggen.

STAP 3: OEFENEN MET REACTIES

- ▶ Werk in tweetallen
- ▶ Kies één van de voorbeelden
- ▶ Speel het gesprek twee keer:
 - Reageer op een Karen-manier, dus verdedigend, boos worden, niet echt luisteren, ontkennen, van onderwerp veranderen etc
 - Reageer op een Kallie-manier, dus luisteren, doorvragen, proberen te begrijpen, eigen positie bekijken etc.

STAP 4: BESPREEK MET ELKAAR

Bespreek onderstaande vragen in de klas.

- ▶ Hoe voelde het om de Karen-reactie te krijgen?
- ▶ Hoe voelde het om de Kallie-reactie te krijgen?
- ▶ Wat heb je geleerd over luisteren?
- ▶ Hoe reageer je wel en hoe reageer je niet?

Hoe reageer je wel en hoe reageer je niet?

Soms zegt of doet iemand iets waardoor een ander zich niet fijn voelt. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren tijdens een groepsopdracht, in de pauze of als je een spel speelt. Het kan zijn dat je iets niet zo bedoelde, maar dat het toch verkeerd overkomt.

Hoe je reageert op zo'n moment is belangrijk. Je kunt reageren op een manier die het probleem oplost en de ander laat zien dat je luistert of op een manier die het erger maakt.

In dit overzicht vind je voorbeelden van hoe je goed kunt reageren als iemand je feedback geeft of aangeeft iets niet oké te vinden.

DOE DIT WEL

Sensitief (toegeven dat je fout zit)

Oeps, dat heb ik verkeerd gedaan, sorry!

Dankbaar (blij zijn dat iemand je helpt)

Fijn dat je de tijd neemt om mij dit te vertellen.

Nieuwsgierig (willen leren):

Ik wil graag meer weten hierover.

Eerlijk (vertellen wat je hebt gehoord en geleerd)

Ik hoorde dat het niet zo aardig was wat ik zei. Dat wist ik eerst niet, maar nu wel, omdat je het me hebt uitgelegd.

DOE DIT NIET

Verdedigend (alleen maar boos terug praten)

Bedoel je soms dat ik iets fout heb gedaan?

Afwijzend (niet luisteren naar de ander)

Zo doe ik het altijd al, dus ik ga het niet anders doen.

Dramatisch (overdreven reageren)

Ik ben heel erg van slag door wat je zegt, je hebt me zelfs aan het huilen gemaakt.

Opgevend (denken dat het toch niet lukt)

Het heeft geen zin, het gaat toch geen verschil maken.

TIP!

Er zijn geen verkeerde gevoelens. Wel kan de manier van reageren ervoor zorgen dat iemand zich wel of niet gehoord voelt. Door op een Kallie-manier te reageren, laat je zien dat je de ander serieus neemt.

ZO ZEG JE ECHT SORRY

1. **Richt je op de ander, niet alleen op jezelf**
 - Zo wel: 'Het spijt me dat ik dit deed, dat had ik niet moeten doen.'
 - Beter niet: 'Het spijt me dat je je gekwetst voelde.'
2. **Leg kort uit wat er gebeurde**
 - Zo wel: 'Ik maakte een grap over je naam zonder na te denken. Nu weet ik dat dat niet oké was.'
 - Beter niet: 'Het was maar een grapje, je moet er gewoon om lachen.'
3. **Let op wat jij deed, niet op hoe de ander reageerde**
 - Zo wel: 'Het spijt me dat ik een vervelende opmerking maakte over je kleding.'
 - Beter niet: 'Het spijt me dat je je beledigd voelde.'
4. **Zeg wat je gaat doen om het goed te maken**
 - Zo wel: 'Ik zal er voortaan rekening mee houden, zodat ik niemand pijn doe.'
 - Beter niet: 'Ik zal proberen het niet meer te doen.'
5. **Gebruik geen 'maar'**
 - Zo wel: 'Het spijt me dat ik zo deed.'
 - Liever niet: 'Het spijt me, maar ik was moe.'
6. **Maak je eigen schuldgevoel niet het middelpunt**
 - Zo wel: 'Het spijt me dat ik dat deed. Het zal niet meer gebeuren.'
 - Beter niet: 'Ik voel me vreselijk over wat ik deed.'
7. **Geef geen excuses voor je gedrag**
 - Zo wel: 'Het spijt me dat ik je uitschold. Dat had ik niet moeten doen.'
 - Beter niet: 'Het spijt me dat ik je uitschold. Ik voelde me niet lekker.'
8. **Vraag geen vergeving als drukmiddel**
 - Zo wel: 'Ik weet dat je misschien tijd nodig hebt. Ik wil gewoon dat je weet dat ik echt spijt heb.'
 - Beter niet: 'Ik hoop dat je me nu kunt vergeven.'

2.7 INTERSECTIONALITEIT: EEN VOORBEELD

Crenshaw vertelt het verhaal van Emma DeGraffenreid, een Zwarte vrouw die tegelijkertijd racisme en gender discriminatie ondervond bij een autofabriek, maar geen rechtshulp kon krijgen om dit aan te vechten. Ze solliciteerde bij de fabriek op een betere baan, maar werd afgewezen. Volgens DeGraffenreid kwam dit doordat zij een Zwarte vrouw was. De rechter wees haar zaak af met het argument dat het bedrijf zowel Zwarte mensen als vrouwen in dienst nam. Maar hierbij bleef onbelicht dat mannen technische en industriële banen kregen, terwijl het bedrijf voor secretariael of kantoorwerk alleen Witte vrouwen aannam. De rechtbank erkende niet dat Emma DeGraffenreid tegen een vorm van dubbele discriminatie aanliep: als Zwarte persoon én als vrouw. Zij mocht beide redenen niet tegelijkertijd aanvoeren, omdat dit volgens de rechter een voorkeursbehandeling zou creëren. Crenshaw vroeg zich af:

Waarom was de echte oneerlijkheid hier niet dat de wet weigerde om Afro-Amerikaanse vrouwen te beschermen? Alleen omdat hun ervaringen niet exact overeenstemmen met die van Witte vrouwen en Afro-Amerikaanse mannen? In plaats van het blikveld te verbreden zodat ook Zwarte vrouwen in het plaatje pasten, werd de zaak volledig afgewezen.

Later ontwikkelde Crenshaw een concept om DeGraffenreids probleem herkenbaarder te maken, zodat rechters de situatie beter leren inzien en begrijpen. Ze introduceerde de term intersectionaliteit - als vergelijking met een kruispunt: de ene weg staat voor structureel racisme op de werkvloer, de andere voor structureel seksisme of gender discriminatie. Als Zwarte vrouw bevond Emma DeGraffenreid zich precies op het kruispunt. Daardoor ondervond zij dubbele discriminatie: op basis van huidskleur én geslacht.

*Intersectionaliteit leidt ertoe dat Zwarte vrouwen, vrouwen van kleur en mensen uit andere sociaal gemarginaliseerde groepen specifieke obstakels en vormen van discriminatie ervaren. Die vindt plaats op kruispunten van huidskleur (of etniciteit) en geslacht, homofobie, transfobie, migratiestatus, religieuze vooroordelen, en meer, wat leidt tot unieke problemen. Intersectionaliteit is een denkmodel om bewustzijn te vergroten over hoe de verwevenheid van verschillende systemen van onderdrukking gevolgen heeft die levensbepalend zijn.*³

³ Crenshaw, 2016; https://socialsci.libretexts.org/Courses/Contra_Costa_College/Sociology_of_Race_and_Ethnicity/02%3A_Key_Theoretical_Concepts/2.04%3A_What_is_Intersectionality

Opdracht

STAP 1: LAAT LEERLINGEN EEN KRUISPUNT TEKENEN ZOALS OP DE AFBEELDING, MET HENZELF IN HET MIDDEN.

STAP 2: OP HET KRUISPUNT SCHRIJVEN ZIJ (IDENTITEITS)KENMERKEN VAN EN FEITEN OVER ZICHZELF OP DIE SAMENKOMEN.

Denk hierbij aan:

- ▶ Gender (jongen/meisje/non-binair)
- ▶ Leeftijd
- ▶ Religieus/spiritueel (Christelijk, Moslim, Boeddhistisch etc)
- ▶ Niet-religieus
- ▶ Huidskleur
- ▶ Rijk/niet-rijk (klasse)
- ▶ Beperking/geen beperking
- ▶ Ouders hebben gestudeerd/niet gestudeerd
- ▶ Nationaliteit
- ▶ Migratieachtergrond/geen migratieachtergrond
- ▶ Bril/geen bril
- ▶ Koophuis/huurhuis
- ▶ ...

Ook andere kenmerken en feiten kunnen worden toegevoegd, als leerlingen denken dat deze mogelijk invloed hebben op hun plek in de samenleving.

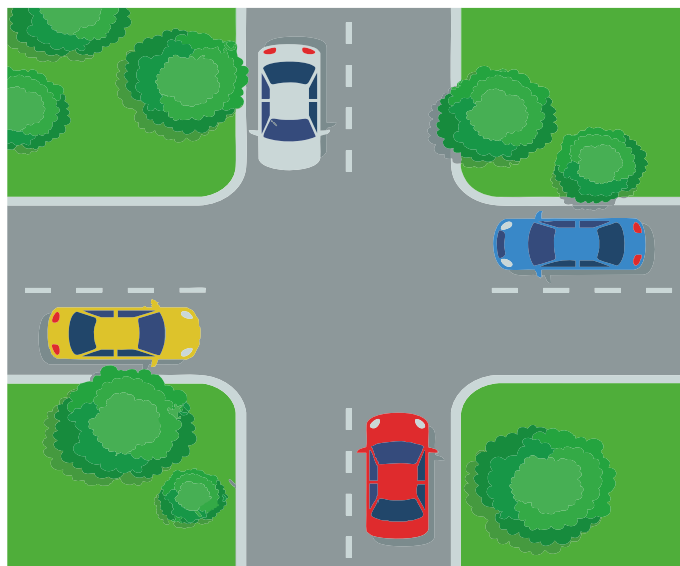
STAP 3: GA MET DE LEERLINGEN IN GESPREK OVER (IDENTITEITS)KENMERKEN EN FEITEN DIE KUNNEN ZORGEN VOOR OBSTAKELS OF JUIST VOORDELEN.

STAP 4: BESPREK WELKE IMPACT DE COMBINATIE VAN BEPAALDE (IDENTITEITS) KENMERKEN KUNNEN HEBBEN OP HET DAGELIJKS LEVEN VAN LEERLINGEN.

LET OP!

Mocht deze opdracht te gevoelig liggen in de klas, bespreek dan een casus zonder specifiek voorbeeld van een leerling.

KRUISPUNT

- Seksisme
- Racisme
- Homofobie
- Leeftijdsdiscriminatie

2.8 DE HOLLABACK! 5 D'S BIJSTANDER INTERVENTIE TRAINING

- ▶ **Maureen:** Veel mensen vertrouwen erop dat de politie hen veilig houdt. Maar zoals je misschien weet uit alles wat je hier tot nu toe hebt gelezen, zorgen agenten niet altijd voor de veiligheid van iedereen.
- ◀ **Kauthar:** Hoe kunnen we verantwoordelijkheid nemen voor de veiligheid van onze eigen gemeenschappen?
- ▶ **Maureen:** Eén manier is om over te stappen van OMSTANDER naar OPSTANDER.
- ◀ **Kauthar:** Omstanders zijn mensen die doen wat de naam suggereert, ze staan erbij.
- ▶ **Maureen:** Ze zwijgen wanneer een jonge vrouw op straat wordt lastiggevalen door een man. Ze lachen mee wanneer een vriend een racistische grap vertelt op een feestje. Ze doen niets wanneer een collega een beledigende e-mail doorstuurt naar iedereen op kantoor.
- ◀ **Kauthar:** Opstanders kiezen er juist voor om actie te ondernemen, zelfs als het niet handig of makkelijk is.
- ▶ **Maureen:** Ik zit in het bestuur van Hollaback!³, een organisatie die mensen traint om actie te ondernemen om intimidatie te stoppen. Ze herinneren ons eraan dat intimidatie niet 'gewoon de prijs is die je moet betalen' voor het zijn van een persoon van kleur, of een vrouw, of een lhbtqia+ persoon, of een persoon met een beperking, of een immigrant, of iemand met een andere gemarginaliseerde identiteit.
- ◀ **Kauthar:** Hollaback! bedacht "De 5 D's van omstanderinterventies". :
 - Distract - Afleiden
 - Direct - Duidelijk aangeven
 - Delegate - Delegeren
 - Delay - Vertragen
 - Document - Vastleggen
- ▶ **Maureen:** Iedereen kan deze vijf strategieën gebruiken om intimiderend gedrag te onderbreken en er voor anderen te zijn
- ◀ **Kauthar:** Denk na over welke keuzes je zou kunnen maken om van OMSTANDER een OPSTANDER te worden.

DE 5 D'S⁴

DE AMERIKAANSE ORGANISATIE HOLLABACK!
([HTTPS://RIGHTTOBE.ORG](https://righttobe.org)) – ONTWIKKELDE DE
5 D'S TEGEN INTIMIDATIE, WAARONDER RACISME.

1. **Distract: afleiden**
Kies een indirecte aanpak om een situatie te de-escaleren.
 - ▶ *Sorry, weet u wanneer bus 81 zou moeten komen?*
2. **Direct: duidelijk aangeven**
Als je direct bent, geef je duidelijk aan wat er mis is of wat er is gebeurd. Je kunt direct zijn tegen de persoon die je lastigvalt ('Dat is niet oké. Zeg dat niet tegen haar.') en/of tegen de persoon die werd lastiggevalen ('Kan ik je helpen? Gaat het?').
 - ▶ *Stop daar mee! Noem haar niet zo!*
3. **Delegate: delegeren**
Als je delegeert, haal je er iemand anders bij
 - ▶ *Pardon? Kan er een manager komen?*
4. **Delay: vertragen**
Als je vertraagt, neem je tijd om een gesprek aan te gaan met degene die lastig gevallen is. Je kon het misschien niet voorkomen, maar je kan wel zorg geven aan die persoon.
 - ▶ *We zagen net wat er gebeurde. Heb je hulp nodig? Zullen we even bij je komen zitten?*
5. **Document: vastleggen**
Leg de interactie vast met foto's of video's te nemen. Als het veilig is en gepast, benader dan de persoon om te zien of je jouw opnames naar hun of hun familie kunt sturen. Zo niet, bewaar je materiaal dan voor het geval het later nodig is.

VEILIGHEID DOET ERTOE!

Onder bepaalde omstandigheden (in het openbaar of privé) kan ingrijpen in een situatie de boel escaleren en leiden tot lichamelijk letsel voor jou en/of andere betrokkenen. Misschien ontbreken je de vaardigheden of middelen om je in een situatie te mengen. Je eigen identiteit of lichamelijke gesteldheid kunnen je ook beperken. Als je getuige bent van een incident en je kunt niet veilig ingrijpen, zijn er nog steeds dingen die je kunt doen. Zo kun je de situatie van een afstand in de gaten houden, hulp verlenen aan het slachtoffer, de gebeurtenis vastleggen, en/of achteraf een ooggetuigeverslag afleggen.

⁴ <https://righttobe.org>

ACTIVITEITEN

3. ACTIVITEITEN VOOR DOCENTEN

Als docent stopt jouw bijdrage niet in de klas of op school. Lees hieronder tips over hoe jij kan bijdragen aan een meer rechtvaardige wereld, op persoonlijk gebied, in je gemeenschap en in de wereld.

3.1 VERANDERINGEN THUIS

1. Koop bewust bij ondernemingen van mensen van Kleur

Of het nu om schoonmaakproducten, cosmetica, sieraden, koffie, of andere voedingsmiddelen gaat: kies regelmatig bewust voor winkels, webshops en producenten van Kleur in Nederland.

2. Koop inclusieve kinderboeken — en doneer extra exemplaren

Geef kinderen in je omgeving boeken die diversiteit, representatie en gelijkwaardigheid laten zien. Doneer extra boeken aan de bibliotheek, opvang, school of het buurthuis.

3. Lees de lokale krant of buurtmedia

Blijf op de hoogte van wat er speelt in je woonplaats, zodat je weet welke kwesties aandacht vragen en waar je iets kunt betekenen.

4. Steun Zwarte (media)makers en makers van Kleur

Neem een abonnement of volg platforms van makers van Kleur (bijvoorbeeld One World, Omroep Zwart, The Black Archives), of steun ze via Patreon of donaties.

5. Betaal digitale makers voor hun werk

Content creëren is arbeid. Gebruik platforms waar makers direct ondersteund worden.

6. Kies voor ethische en rechtvaardige financiële opties

Zoek een bank, financieel adviseur of app die duurzaam en sociaal rechtvaardig investeren ondersteunt, zoals impact investing of coöperatieve projecten.

7. Bouw relaties buiten je eigen bubbel

Maak bewust contact met mensen met andere achtergronden, perspectieven of andere generaties. Cultuuroverstijgende vriendschappen verruimen empathie en begrip.

8. Vraag mensen hoe zij aangesproken willen worden

Respecteer voornaamwoorden, namen en de uitspraak ervan.

9. Normaliseer het delen van voornaamwoorden

Voeg je voornaamwoorden toe aan e-mail handtekeningen, Zoom-namen of social media-profielen.

10. Zorg dat verkleedfeesten inclusief zijn

Kies geen thema's of outfits die culturele stereotypen reproduceren of die bijvoorbeeld lichaamsvormen

bespotten. Help kinderen begrijpen waarom sommige kostuums kwetsend of racistisch zijn.

11. Spreek racisme direct en rustig aan

Stop racistische opmerkingen — thuis, bij familie, op het werk of in app-groepen. Stel vragen om het gesprek open te breken.

12. Let op je taal en gedrag

Reflecteer op hoe woorden en gewoontes ongemerkt ongelijkheid in stand kunnen houden.

13. Laat in en rond je huis zien waar je voor staat

Plaats een poster of bord met een inclusieve boodschap, zoals 'Geen plek voor haat' of 'Iedereen welkom'.

14. Onderzoek racisme en vooroordelen in je relaties

Reflecteer eerlijk op hoe racisme, privileges of aannames eventueel een rol spelen in je relaties.

15. Leer hoe je oprechte excuses aanbiedt

Benoem wat er fout ging, toon begrip voor de impact en verandering beloven — zonder jezelf te verdedigen.

16. Deel positieve verhalen en content van mensen van Kleur

Versterk zichtbaarheid door succesverhalen, kunst, ondernemerschap en expertise actief te delen.

17. Onderzoek waar je ongemak vandaan komt

Denk na over waarom ideeën zoals herstelbetalingen, Keti Koti als vrije dag of de afschaffing van zwarte piet ongemakkelijk voelen.

18. Wees bereid privileges los te laten

Dat kan betekenen dat je ruimte geeft, niet domineert en keuzes maakt die rechtvaardigheid boven gemak stellen.

19. Leer over intersectionele barrières

Mensen van Kleur met een beperking ervaren bijvoorbeeld letterlijk en figuurlijk extra drempels; ontwikkel kennis over toegankelijkheid en sociale uitsluiting.

20. Onderzoek trots én privilege

Je kunt trots zijn op je prestaties én erkennen dat je onderweg voordelen hebt gehad.

21. Volg trainingen die bijdragen aan sociale rechtvaardigheid

Voorbeelden hiervan zijn cursussen geweldloze communicatie, antiracisme-trainingen en workshops micro-agressies onderbreken.

22. Vraag vaker 'waarom?'

Graaf door tot je begrijpt welke systemen, overtuigingen of patronen achter een probleem zitten.

23. Onthoud dat iedereen menselijk is — inclusief jij

We maken allemaal fouten; wat telt is wat je ervan leert.

- 24. Betaal huishoudelijk en zorgpersoneel eerlijk**
Zorg dat mensen die schoonmaken, oppassen of andere zorgarbeid verrichten eerlijk betaald worden.

DOE EEN OMSTANDERTRAINING

- ▶ Volg een omstander/opstander training.
- ▶ Als je een ouder bent, geef je kinderen dan ook op, of deel met hen wat je hebt geleerd.
- ▶ Overweeg om een omstander/opstander training te organiseren op school, in je buurt, of sociale kring.

3.2 VERANDERINGEN IN JE GEMEENSCHAP

- 1. Ben je lid van een geloofsgemeenschap?**
Onderzoek of jouw kerk, moskee, synagoge, tempel of humanistische gemeenschap actief is op het gebied van sociale rechtvaardigheid. Zo niet: start gesprekken over inclusie, racisme en solidariteit, of nodig sprekers uit.
- 2. Zoek zorgverleners en ondersteuningsorganisaties die cultuursensitief werken**
Zoek zorginstellingen, praktijken of welzijns-organisaties waar mensen van Kleur een leidende rol hebben of waar diversiteit en inclusieve zorg aantoonbaar centraal staan.
- 3. Zorg dat je boekenclub ook auteurs van Kleur leest**
Breng boeken in van Nederlandse en internationale auteurs van Kleur. Denk aan auteurs als Anton de Kom, Astrid Roemer, Clarice Gargard, Kauthar Bouchallikht, Simone Atangana Bekono, Milouska Meulens, Reza en Chee-Han Kartosen Wong, Roline Redmond en Gloria Wekker.
- 4. Praat met je burens — mét en zonder woning**
Ga in gesprek, leer elkaar kennen, en doorbreek stigma's rond dakloosheid of armoede in je buurt.
- 5. Ken je in jouw directe omgeving zogenoemde mutual aid oftewel wederzijdse-hulpnetwerken?**
Sluit je aan bij bestaande buurtprojecten zoals voedselkasten, straatbibliotheken, weggeefkasten, buurtappgroepen en solidariteitsnetwerken. Bestaat er nog geen initiatief? Start klein: een voedselkastje, ruilkast of buurtpot.
- 6. Ben je Wit? Leer andere Witte mensen te activeren — zonder te domineren**
Help andere Witte mensen in beweging te komen door te luisteren, te delen wat jij leert, en ruimte te laten voor de stem van mensen van Kleur.
- 7. Draag bij aan herstel voor nazaten**
Zet structureel geld opzij om te doneren aan Zwarte organisaties, makers of community-projecten.
- 8. Bied jezelf aan als oppas zodat ouders ruimte krijgen voor activisme**
Ondersteun ouders of verzorgers die actief zijn in hun gemeenschap door hen 'tijd' te schenken.
- 9. Organiseer 'vaardigheden delen' in de buurt**
Leer van elkaar: fietsreparatie, koken, administratie bijhouden, zingen, programmeren. Ontmoetingen bouwen gemeenschap.
- 10. Maak demonstraties en acties breder toegankelijk**
Denk aan rolstoeltoegankelijkheid, rustige ruimtes, vertaling, ondertiteling, duidelijke bewegwijzering en veiligheid voor neurodivergente mensen.
- 11. Start een mini-bibliotheek met literatuur van auteurs van Kleur**
Plaats een kastje buiten je huis en vul dat met inclusieve verhalen, essays en kinderboeken. Eventueel aangevuld met voedsel of hygiëneproducten.
- 12. Word vrijwilliger bij organisaties die dak- en thuislozen ondersteunen**
Voorbeelden zijn De Regenboog Groep, Straatconsulaat, Quiet Community, lokale voedselbanken.
- 13. Bezoek gemeenteraad- of commissievergaderingen**
Observeer wie er spreekt, wie gehoord wordt, en hoe besluiten worden genomen. Zo ontdek je waar je zelf iets kunt bijdragen.
- 14. Bezoek en steun lokale gemeenschapsfeesten**
Denk aan Ketikoti (1 juli), Surinaamse en Indonesische onafhankelijkheidsdagen, Chinees Nieuwjaar, Diwali, Pride-maand en Indische herdenkingen.
- 15. Vraag organisaties van mensen van Kleur hoe je kunt ondersteunen**
Doe wat zij vragen — doneren, delen, helpen, luisteren, lobbyen.
- 16. Bekijk de diversiteits- en inclusieverklaringen van organisaties waarmee je werkt**
En spreek hen erop aan als ze hun eigen normen niet naleven.
- 17. Zet je vaardigheden in voor de Zwarte gemeenschap en gemeenschappen van Kleur**
Koken, fotografie, juridische kennis, taal, therapie, schrijven, vormgeving, organiseren, techniek — alles helpt. Doneer waar je kan je kunde en kennis pro bono.
- 18. Draag basisvoorzieningen bij je voor dakloze buurtgenoten**
Denk aan water, maandverband, shampoo in reisverpakking, sokken en eten dat ongekoeld goed blijft.
- 19. Steun lokale politici die inclusieve initiatieven hebben**
Help met flyeren, vrijwilligerswerk of gesprekken met buurtbewoners.

20. Ondersteun of sluit je aan bij lokale groepen tegen racisme en fascisme

Denk aangrassroot-organisaties, antifascistische buurtgroepen of queer collectieven, zoals DeGoedeZaak, Samen Tegen Racisme, Extinction Rebellion, Black Pride, Stichting Colored Collective, Verdedig Noord, The Black Archives, Asian Raisins, Stichting Aralez, Soul Rebel Movement of vele anderen.

21. Sluit je aan bij de D&I-groep op je werk of start er één

Focus op racisme, uitsluiting, toegankelijkheid en representatie. Waak ervoor dat het bedrijf het D&I initiatief niet misbruikt als windowdressing. Het is van belang dat het initiatief zeggenschap heeft en dat mensen van kleur aan het hoofd staan.

22. Neem mensen van Kleur aan als je een werkgever of opdrachtgever bent

Werk actief aan diversiteit en gelijke kansen op de werkvloer, neem ook stagiairs en starters daarin mee.

23. Zit je in een bestuur? Breek Witte dominantie bewust open

Zorg voor diversiteit onder nieuwe bestuursleden zodat niet steeds dezelfde sociale lagen machtsposities innemen.

24. Weiger deel te nemen aan volledig Witte of volledig mannelijke panels

Gebruik je positie om meer inclusie te eisen.

25. Groet mensen in de taal die zij spreken

Het is een klein gebaar dat verbinding vergroot.

26. Help burens met klusjes

Vooraf ouderen, alleenstaande ouders, of mensen die een beperkt netwerk hebben.

27. Pleit op je werk voor gelijke beloning

Zorg dat stagiaires, zzp'ers, tijdelijke krachten en externen eerlijk betaald worden.

28. Geef spullen weg die je niet gebruikt

Gebruik weggeefkasten, online prikborden of buurtappgroepen om verspilling te verminderen en solidariteit te versterken.

29. Corrigeer mythes en stigmatisering rond scholen in wijken met veel leerlingen van Kleur.

Verwijs naar feiten over (onder)financiering, lerarentekorten en kansenongelijkheid.

3.3 VERANDERINGEN IN DE WERELD

1. Draag bij aan herstel van koloniale geschiedenis

Steun initiatieven die onderzoek doen naar de koloniale geschiedenis en het slavernijverleden van Nederland. Steun organisaties als The Black Archives, het Slavernij Museum, Herdenkingscomité Slavernijverleden, Fawaka en NiNsee.

2. Spreek je volksvertegenwoordigers aan op de schending van mensenrechten en politiepraktijken

Laat gemeenteraadsleden, Kamerleden en wethouders weten dat je wil dat discriminerende politiepraktijken, etnisch profileren en institutioneel racisme worden tegengegaan. Verwijs naar rapportages van o.a. Amnesty International, Controle Alt Delete of het College voor de Rechten van de Mens.

3. Ben je boos of bezorgd over een bepaalde gebeurtenis? Sluit je aan bij bestaande bewegingen

Gebruik het internet om Nederlandse organisaties te vinden die aan het probleem werken. Volg hun instructies, sluit aan bij acties, doneer, of help via vrijwilligerswerk.

4. Zet je in voor kandidaten die streven naar inclusie en rechtvaardigheid

Voer campagne of help bij lokale, provinciale of nationale partijen en kandidaten waarvan je weet dat ze zich actief inzetten tegen racisme en uitsluiting.

5. Breng onderwerpen onder de aandacht in je eigen omgeving. Wanneer iets speelt dat te weinig aandacht krijgt kan je:

- ▶ het inbrengen bij de medezeggenschapsraad of het schoolbestuur.
- ▶ erover praten met mensen in je wijk
- ▶ een ingezonden brief schrijven aan een (lokale) krant of een bijeenkomst organiseren.

6. Blijf op de hoogte van internationale ontwikkelingen

Let op wereldwijde gebeurtenissen die invloed hebben op racisme, migratie, klimaat of mensenrechten – en reflecteer op wat ze voor Nederland betekenen.

7. Ontwikkel een internationaal perspectief op social media

Volg mensen uit andere landen die jouw interesses delen, maar ook mensen die schrijven over racisme, kolonialisme, gender, klimaat of mensenrechten.

8. Lees regelmatig internationale en Nederlandse kwaliteitsjournalistiek

Lees verschillende gerenommeerde kranten, tijdschriften of platforms (De Groene Amsterdammer, OneWorld, The Guardian, Al Jazeera, De Correspondent).

9. Stem anti-racistisch bij verkiezingen!

Neem actief deel aan gemeentelijke, provinciale, landelijke en waterschapsverkiezingen. Informeer jezelf over standpunten van partijen op het gebied van racisme, discriminatie en inclusie.

10. Overweeg zelf een rol in de politiek

Stel jezelf beschikbaar als kandidaat voor je gemeente, provincie, waterschap of land. Politiek begint vaak lokaal.

NOTITIES

NOTITIES

NOTITIES

